

Tshivenda



BUDGET TAX GUIDE 2022

25 YEARS
ANNIVERSARY
At Your Service 1997 – 2022

SARS
At Your Service

Nyendedzi iyi ya muthelo ya SARS i vha netshedza manweledzo a mafhungo a ndeme a muthelo, nyingathengo na levi a 2022/23.

MUTHELO WA MBUELO: WA MUTHU ENE MUṂE NA DZI THIRASITI

Phimo dza muthelo u bva 1 Thafamuhwe 2022 u swika 28 dza Luhuhi 2023

Muthu ene muṁe na thirasiti dzo khetheaho

Mbuelo dzi no thela (R)	Phimo ya Muthelo (R)
1- 226 000	18% ya mbuelo dzi no thela
226 001- 353 100	40 680 + 26% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 226 000
353 101 - 488 700	73 726 + 31% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 353 100
488 701- 641400	115 762 + 36% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 488 700
641401- 817 600	170 734 + 39% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 641400
817 601- 1 731600	239 452 + 41% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 817 600
1731601na u fhira	614192 + 45% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 1731600

Thirasiti dziṁwe vho nga nṁṁa ha dzo khetheaho: phimo ya muthelo ya 45%

Mbadelo murahu

Mutheo R16 425

Muthu (a re na miṁwaha ya 65 na u fhira) R9 000

Muthu (a re na miṁwaha ya 75 na u fhira) R2 997

Vhukale Tshivhalo tsha fhasisa tsha muthelo

Minwaha ya fhasi 65 R91250

Minwaha ya 65 u swika ya fhasi ha 75 R141250

Minwaha ya 75 na u fhira R157 900

Muthelo wa zwenezwo u sa bvi kha muholo fhedzi

Mutheli a no thela muthelo u si wa muholo fhedzi ndi muthu muñwe na muñwe ane a wana muholo nga u bva kha mutholi a so ngo ɗi ñwalisaho, kana gavhelo kana masheleni ane a wanwa u bva kha mulangi. Muthu ene muñe ha ngo tendelwa u badela muthelo wa zwenezwo u sa bvi kha muholo fhedzi arali a sa iti zwa vhubindudzi, nahone mbuelo dzi no thela dza muthu dza vha:

- Dzi sa fhiri tshikalo tsha muthelo tsho tiwaho tsha ñwaha; kana
- dzi tshi bva kha nzwalelo, mikovhe, mikovhe i no bva mashangoɗavha, rennde u bva kha zwifhaɗo zwi no khou rendiswa, kana muholo u no bva kha mutholi a so ngo ɗi ñwalisaho dzi R30 000 kana u tsela fhasi nga ñwaha wa muthelo.

Mbuelo dza muthelo wa zwenezwo u si wa muholo fhedzi dzine dza sumbedza u swikelela tshikalo tsho anganyelwaho tsha mbuelogute dzi no tea u thela nga ñwaha wa thaɗhuvho, dzi a toɗea u bva kha mutheli a no thela muthelo u si wa muholo fhedzi.

Ndaka dza mufu a dzi theli muthelo wa zwenezwo u si wa muholo fhedzi

Gumofulu ɗa mbuelo dzo ɗusiwaho kha tshikwama tsha u notha

Mbuelo dzi no thela (R)	Phimo ya muthelo (R)
1 - 25 000	0% ya mbuelo dzi no thela
25 001 - 660 000	18% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 25 000
660 001- 990 000	114 300 + 27% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 660 000
990 001 na u fhira	203 400 + 36% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 990 000

Gwamafulu la mbuelo dzo tswiwaho kha tshikwama tsha u notha zwi katela gumofulu u bva kha phensheni, ndondolo ya phensheni, mbetshelwa, ndondolo ya mbetshelwa kana u tswa ha masheleni kha tshikwama tsha anyuwithi ya u notha (ho katelwa u shuma u ya nga ndaela ya thalano).

Muthelo kha gumofulu lo tswiwaho la mbuelo dza tshikwama tsha u notha lo tiwaho (gumofulu X) li lingana na:

- Muthelo wo tiwaho nga u shumisa thebulu ya muthelo u ya nga thanganyelo ya gwamafulu la X, khathihi na mbuelo dzothe dza gumofulu lo tswiwaho la mbuelo dza tshikwama tsha u notha dze dza dzheniswa u bva nga Thafamuhwe 2009, khathihi na mbuelo dzothe dza gwamafulu la tshikwama tsha u notha dze dza dzheniswa u bva Tshimedzi 2007, na mbuelo dzothe dza u fhelelwa nga mushumo dze dza wanala u bva Thafamuhwe 2011; zwo tswaho
- Muthelo wo tiwaho nga u shumisa thebulu ya muthelo u ya nga thanganyelo ya gumofulu lothe lo tswiwaho la mbuelo dza tshikwama tsha u notha nga murahu ha gwamafulu la X u bva Thafamuhwe 2009, khathihi na gwamafulu lothe la mbuelo dza tshikwama tsha u notha dze dza dzheniswa u bva nga Tshimedzi 2007, na mbuelo dzothe dza u fhelelwa nga mushumo dze dza dzheniswa u bva Thafamuhwe 2011.

Gwamafulu la mbuelo dza tshikwama tsha u notha kana dza u fhelelwa nga mushumo

Mbuelo dzi no thela (R)	Phimo ya muthelo (R)
1 – 500 000	0% ya mbuelo dzi no thela
500 001 - 700 000	18% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 500 000
700 001 – 1 050 000	36 000 + 27% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 700 000
1 050 001 na u fhira	130 500 + 36% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 1 050 000

Gwamafulu la mbuelo dza tshikwama tsha u notha dzi katela gwamafulu u bva kha phensheni, ndondolo ya phensheni, mbetshelwa, ndondolo ya mbetshelwa kana tshikwama tsha masheleni a anyuwithi ya u notha nga lufu, u notha, u guma u ya mushumoni ngauri muthu o swika minwaha ya 55, u lwala, khombo, u huvhala, u sa tsha kona u shuma, u fhelelwa nga mushumo, u khaulwa ha mbambadzo ha mutholi.

Mbuelo dza u fhelelwa nga mushumo dzi katela gwamafulu u bva kana nga u tou tendelana na mutholi nga ndavha ya u fhelelwa, u khaulwa, u xeletwa, u shavha, u thutwa kana u shanduka ha ofisi muthu onoyo kana mushumo

Muthelo kha gwamafulu la mbuelo dza tshikwama tsha u notha na mbuelo dza u fhelelwa nga mushumo dzo tiwaho (mbuelo dza gwamafulu kana dza u fhelelwa nga mushumo Y) u lingana na:

- Muthelo wo tiwaho nga u shumisa thebulu ya muthelo u ya nga thanganyelo ya gwamafulu la Y, khathihi na mbuelo dzothe dza gwamafulu la tshikwama tsha u notha dze dza dzheniswa u bva Tshimedzi 2007, gumofulu lothe lo tuswaho la mbuelo dza tshikwama tsha u notha dze dza dzheniswa u bva Thafamuhwe 2009 na mbuelo dzothe dza u fhelelwa nga mushumo dze dza dzheniswa u bva Thafamuhwe 2011; zwo tusiwa
- Muthelo wo tiwaho nga u shumisa thebulu ya muthelo u ya nga thanganyelo ya gumofulu lothe la mbuelo dza tshikwama tsha u notha dzo dzheniswaho nga murahu ha gwamafulu la Y u bva u bva nga Tshimedzi 2007, gumofulu lothe lo tuswaho la mbuelo dza tshikwama tsha u notha dze dza dzheniswa u bva Thafamuhwe 2009 na mbuelo dzothe dza u fhelelwa nga mushumo dze dza dzheniswa hu saathu vha mbuelo dza u xeletwa nga mushumo dza Y u bva Thafamuhwe 2011.

Mbadelamikovhe

- Mbadelamikovhe dzi no wanwa nga vhathu u bva kha khamphani dza Afrika Tshipembe kanzhi a dzi badeli muthelo wa mbuelo, fhedzi dza badela muthelo wa mbadelamikovhe kha tshikalo tsha 20%, nahone u ya farwa nga khamphani i no khou badela muthu onoyo mbadelamikovhe. Mbadelamikovhe dzi no wanwa nga mudzulapo wa Afrika Tshipembe u bva kha REITs (khamphani dza ndaka dzo di nwalisaho nahone dzi re mulayoni) dzi tea u badela muthelo wa mbuelo ngeno vhathu vhane vha si vhe vhadzulapo vhane vha khou wana mbadelamikovhe iyi vha tshi tea u badela muthelo wa mbadelamikovhe.

Mbadelamikovhe dza Mashangoḁavha

- Vhunzhi ha mbadelamikovhe dza mashangoḁavha dzine dza waniwa nga vhathu u bva kha khamphani dza mashangoḁavha (vhufaramikovhe ha fhasi ha 10% kha khamphani ya mashangoḁavha) dzi thela muthelo u sa fhiri 20%. A hu na mutuso une wa tendelwa kha tshinyalelo dza u bveledza mbadelamikovhe dza mashangoḁavha.

Nzwalelo dzi sa theli

- Nzwalelo u bva kha zwiko zwa Afrika Tshipembe, dzo waniwaho nga muthu are na minwaha i re fhasi ha 65, dzine dza nga swika R23 800 nga nḁwaha, na vhathu vha re na minwaha ya 65 na u fhira, dzine dza nga swika R 34 500 nga nḁwaha, a dzi theli muthelo wa mbuelo.
- Nzwalelo a dzi theli muthelo wa mbuelo arali dzo waniwaho nga vhathu vha si vhadzulapo, vhane vho vha vha si ho Afrika Tshipembe lwa maḁuvha ane a nga lingana 182 kha minwedzi ya 12, na musini nzwalelo dzo waniwaho na tshikolodo tsha nzwalelo zwa vha zwi saathu u tumanyiwa na fhethuvhupo ha bindu Afrika Tshipembe.

Mituso

Lweṭolweṭo kha tshikwama tsha u notha

- Lweṭolweṭo lwo dzheniswaho kha tshikwama tsha u notha, mbetshelwa na tshikwama tsha masheleni a anyuwithi ya u notha nga ṅwaha wa ṭhaṭhuvho lu a ṭusiwa nga mirado ya zwikwama izwo. Lweṭolweṭo lwo dzheniswaho nga mutholi nahone lwa thela sa dziṅwe mbuelonyingwa lu dzhiiwa sa lweṭolweṭo lwo dzheniswaho nga mushumi ene muṅe. Muṭuso u guma kha 27.5% kha masheleni oṭhe a muholo u itela PAYE kana mbuelo dzi no thela (hu so ngo katelwa gwamafulu ḽa tshikwama tsha u notha na mbuelo dza u fhelelwa nga mushumo). Tshikalo tsha muṭuso tshi tiwa nga fhasi ha R350 000 kana 27.5% ya mbuelo dzi no thela hu saathu u katelwa na mbuelo dzo bindudzwaho dzi no thela. Lweṭolweṭo luṅwe na luṅwe lu no fhira lu no paḽa tshikalo lu a fhiriselwa phanda kha ṅwaha u no khou tevhela wa ṭhaṭhuvho nahone dzi dzhiwa dzo badelwa kha ṅwaha wonoyo u tevhelaho. Mbadelo dzo fhiriselwaho phanda dzi wana luafhulelo ho sedzwa lweṭolweṭo lwo tiwaho lwa gwamafulu ḽa tshikwama tsha u notha na anyuwithi dza u notha.

Tshinyalelo ya Zwamishonga na vuholefhali

Musi hu tshi khou tiwa muthelo une wa tea u badelwa, vhathu vha a tendelwa u ṭusa:

- Lweṭolweṭo lwa ṅwedzi u ya kha zwikimu zwa dzilafho (mbadelo murahu ya muthelo ine ya vhidzwa u pfi khiredithi ya muthelo ya mbadelo dza tshikimu tsha dzilafho) nga muthu ane o bvisa lweṭolweṭo u swika R347 nga muthu kha vhathu vhavhili vha u thoma vho tsireledzwaho nga zwikimu zwa dzilafho izwo, na R234 kha muundiwa muṅwe na muṅwe o engedziwaho; na
- Musi ho sedzwa:
 - » Muthu are na minwaha ya 65 na u fhira, kana muthu ane mufarisi wawe kana ṅwana vha vha na vuholefhali, 33.3% ya tshinyalelo dzoṭhe dza dzilafho dzo teaho dze dza badelwa

nga muthu onoyo, na hune lweṭolweṭo lwo badelelwaho nga muthu kha tshikimu tsha dzilafho , lu fhira kararu khiredithi dza muthelo dza tshikimu tsha dzilafho dza ṅwaha wonoyo wa muthelo; kana

- » Muthu muṅwe na muṅwe, hune 25% ya masheleni i lingana na mbadelo dza tshinyalelo dzo teaho dzo badelwaho nga muthu na hune lweṭolweṭo lwo badelelwaho nga muthu kha tshikimu tsha dzilafho , lu fhira kararu khiredithi dza muthelo dza tshikimu tsha dzilafho dza ṅwaha wonoyo wa muthelo, hu so ngo katelwa masheleni ane a fhira 7.5 % ya mbuelo dzi no thela (hu so ngo katelwa gwamafulu ḽa tshikwama tsha u notha na mbuelo dza u fhelelwa nga mushumo).

Ndambedzo

- Muṭuso ho sedzwa ndambedzo kha maṅwe madzangano a tshitshavha ane a wana mbuelo a u tei u fhira 10% ya mbuelo dzi no thela (hu so ngo katelwa gwamafulu ḽa tshikwama tsha u notha na mbuelo dza u fhelelwa nga mushumo). Masheleni a ndambedzo a sa fhiri 10% ya mbuelo dzi no thela dzi dzhiwa sa ndambedzo dzi no fhiwa madzangano a tshitshavha o teaho kha ṅwaha u tevhelaho wa muthelo.

Magavhelo

Gavhelo ḽa tshinyalelo na a tshokolodo

Hune muthu o fhiwaho a kombetshedzea u fhedza vhusiku vhuthihi a si ho hune a dzula hone nga vhang ḽa mushumo, nahone fhethu hune a khou dzula hone he ha badelwa gavhelo kana mbonelophanda ha vha hu Afrika Tshipembe, nahone gavhelo kana mbonelophanda zwa vha zwo ṅetshedzwa u itela u badela zwiliwa na dziṅwe mbadelo dza tshumelo kana mbadelo dza tshumelo fhedzi, mbadelo, mbadelo dze dza gandiswa kha webusaithi ya SARS ya www.sars.gov.za, fhasi ha Khantsela ya Mulayo/ Milayo Zwayo/ Nḽivhadzo dza Muthelo wa Mbuelo/ Tshikalo tsha masheleni a ḽuvha tsha zwiliwa na mbadelo dziṅwe

dza tshumelo, hu lavhelelwa u vha hu tshone tsho shumiswa nga duvha.

Arali fhethu hune a khou dzula hone ho badelwa gavhelo kana mbonelophanda ha vha hu nnda ha Afrika Tshipembe, masheleni ane a tea u shumiswa o tiwa u ya nga shango. Zwidodombedzwa zwa masheleni aya zwo gandiswa kha webusaithi ya SARS ya www.sars.gov.za, fhasi ha Khantsela ya Mulayo/ Milayo Zwayo/ Ndivhadzo dza Muthelo wa Mbuelo/ Tshikalo tsha masheleni a duvha tsha zwiliwa na dziinwe mbadelo dza tshumelo.

Hune muthu o fhiwaho, a vha o fhiwa ngauri mushumo wawe u a mukombetshedza u fhedza tshipida tsha duvha a si ho hune a shumela hone tshifhinga tshinzhi, mbadelomurahu kana mbadelo phanda dza tshinyalelo dzo badelwaho nga muthu o fhiwaho dzi a vhetshelwa thungo arali muthu o fhiwaho a tshi tendelwa nga mutholi wawe u badela tshinyalelo dza zwiliwa na dziinwe mbadelo dza tshumelo dza duvha dzine a dzi paqi tshivhalo tsho gandiswaho kha webusaithi ya SARS ya www.sars.gov.za, fhasi ha Khantsela ya Mulayo/ Milayo Zwayo/ Ndivhadzo dza Muthelo wa Mbuelo. Tshikalo tsha masheleni a duvha tsha zwiliwa na mbadelo dziinwe dza tshumelo, i lavhelelwa u shumiswa nga duvha.

Gavhelo la nyendo

Tshikalo nga khilomitha, tshine tsha nga shumisa u ta mutuso wo tendelwaho kha nyendo dza mushumo ho sedzwa gavhelo kana u badelela phanda musu hu so ngo vhilwa mbadelo dza vhukuma, tshi tiwa nga u shumisa thebulu yo gandiswaho kha webusaithi ya SARS ya www.sars.gov.za, fhasi ha Khantsela ya Mulayo/ Milayo Zwayo/ Ndivhadzo dza Muthelo wa Mbuelo/ U dzudzanywa ha phimo nga khilomitha ho sedza zwiendedzi.

Kha vha dzhielenzhele:

- 80% ya gavhelo la u enda i tea u katelwa kha muholo wa mushumi u itela u tanganyela PAYE. Phesenthe i a fhungudzwa u swika 20% arali mutholi o fushea uri tshiendedzi tshi do shumiswa lune lwa nga swika 80% nga zwa mushumo kha nwaha wa muthelo.

- A huna mbilo dza tshinyalelo ya zwivhaswa dzine dza do vhlwa arali mushumi a so ngo badela tshinyalelo yothe ya zwivhaswa zwo shumiswaho nga golei, nahone a hu na tshinyalelo dza u ndondolo ya tshiendedzi dzine dza do vhlwa arali mushumi a so ngo badela mbadelo dzothe dza ndondolo dza tshiendedzi. (tsumbo arali tshiendedzi tshi na pulane ya ndondolo)
- Mutengo tshayatshanduko u tea u fhungudzwa nga mukovho nga ndivhanele arali tshiendedzi tshi so ngo fhedza nwaha tshi khou shumiselwa zwa mushumo.
- U ta mbadelo dzine dza tea u vhlwa kha gavhelo la nyendo, hu shumiswa tshikhala tsha vhukuma tsha nyendo dzo tshimbilwaho nga nwaha wa muthelo, na tshikhala tsha nyendo dza mushumo tshine tsha tikedzwa nga bugu ya logo.

Kana:

He gavhelo kana mbadelaphanda zwo di sendeka nga tshikhala tsha vhukuma tsha nyendo dza mushumo nga mushumi, gavhelo lo badelwaho mushumi nga mutholi a li fheli, nga nda ha le la swika tshikalo tsho gandiswaho kha webusaithi ya SARS ya www.sars.gov.za, nga fhasi ha Khantsela ya Mulayo/ Milayo Zwayo/ Ndivhadzo dza Muthelo wa Mbuelo/ U dzudzanywa ha phimo nga khilomitha ho sedza zwiendedzi nahone hu so ngo sedzwa ndeme ya tshiendedzi.

Fhedzi, ndila heyi a i shumisiwi arali dziuwe ndila dza ndiliso kha fomo ya gavhelo na mbadelamurahu (hu so ngo katelwa mbadelo dza u paka na dza dzi tholo) dza tshiendedzi dza vha dzo waniwa u bva kha mutholi.

Minwe mituso

Nga nda ha mituso iyo yo sumbedzwaho afho ntha, muthu a nga ita mbilo kha muholo kana maiwe magavhelo u ya nga nyimele dzo kaliwaho nahone dzo tiwaho, sa tsumbo tshikolodo tshi si tsha vhu di ho sedzwa muholo.

Mbuelonyingwa

Tshiendedzi tsha mutholi

- Ndeme i no thela ndi 3.5% ya ndeme yo tiwaho (mutengo nga kheshe ho katelwa VAT) wa tshiendedzi tshinwe na tshinwe nga ñwedzi. Arali tshiendedzi:
 - Tsho vha tshi tshipiḡa tsha pulane ya ndondolo musi tshi tshi wanwa nga mutholi, tshi thela 3.25% ya ndeme yo tiwaho; kana
 - Tsho wanwa nga mutholi nga u tou hadzima u itela u tshi shumisa lwa tshifhinga, ndeme i no thela ndi mbadelo dze dza waniwa nga mutholi nga tshifhinga tsha musi a tshi khou shuma musi o tshi hadzima khathihi na mbadelo dza zwivhaswa.
- 80% ya mbuelonyingwa dzi tea u katelwa kha muholo wa mushumi u itela u tanganyela PAYE. Phesenthe i tea u fhungudza u swika 20% arali mutholi o fushea uri tshiendedzi tshi ḡo shumiswa 80% kha zwa mushumo kha ñwaha wa muthelo.
- Nga tshifhinga tsha ṡhaṡhuvho, mbuelonyingwa, dza ñwaha wa muthelo dzi a fhungudzwa u ya nga ndivhanele ya tshikhala tsha nyendo dza mushumo zwi tshi khou tikedzwa nga bugu ya logo, tsho kovhiwa nga tshikhala tsha vhukuma tsha nyendo dza ñwaha wa muthelo.
- Nga tshifhinga tsha ṡhaṡhuvho, hu na dziñwe thulo (thikhedzo) dzi re hone dza mbadelo laisentsi, ndindakhombo, ndondolo na zwivhaswa kha nyendo dza muthu ene muṡe, arali mbadelo dzoṡhe dzo badelwa nga mushumi nahone arali tshikhala tsha lwendo tshi tshi khou tikedzwa nga bugu ya logo.

Khadzimiso i si na nzwalelo kana ya nzwalelo dzi re fhasi

- Kha muhologuṡe hu tea u katelwa phambano vhukati ha nzwalelo dzine dza badeliswa nga phimo ya tshiofisi na nzwalelo dza vhukuma dzo badeliwaho.

Vhudzulo

- Ndeme ya mbuelonyingwa ine ya tea u katelwa kha muhologuṭe ndi ine ya vha fhasi ha mbuelo dzo tṅanganyisiwaho hu tshi khou shumiswa fomula yo tiwaho, kana mbadelo nga mutholi arali mutholi a si muṅe wa fhethu hune ha khou dzulwa hone nga vhuḍalo.
- Fomula i ḍo shumisiwa arali fhethu hune ha khou dzulwa hone hu ha mushumi, fhedzi a i shumi fhethu ha u dzula nga maḍuvha a vhuawelo ho hirwaho nga mutholi u bva kha tshiimiswa tshi si na vhuḍedzani.

MUTHELO WA MBUELO: DZI KHAMPHANI

Minwaha ya tḥaṭhuvho ine ya khou fhela vhukati ha 22 Lambamai u swika 30 Tḥafamuhwe 2023

Lushaka	Phimo ya Muthelo (R)
Dzikhamphani	28% ya mbuelo dzi no thela

Minwaha ya thatsuvha ine ya khou fhela nga kana nga murahu ha 31 Tḥafamuhwe 2023

Lushaka	Phimo ya Muthelo (R)
Dzikhamphani	27% ya mbuelo dzi no thela

MUTHELO WA MBUELO: MABINDUYANDANO MATUKU

Minwaha ya tḥaṭhuvho ine ya khou fhela vhukati ha 1 Lambamai 2021 u swika 30 Tḥafamuhwe 2023

Mbuelo dzi no thela (R)	Phimo ya Muthelo (R)
1 – 91250	0% ya mbuelo dzi no thela
91 251 - 365 000	7% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 91250
365 001- 550 000	19 163 + 21% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 365 000
550 001 na u fhira	58 013 + 28% ya mbuelo dzi no thela dzi no 550 000

Minwaha ya tḥaṭḥuvho ine ya khou fhela nga kana nga murahu ha 31 Tḥafamuhwe 2023.

Mbuelo dzi no thela (R)	Phimo ya Muthelo(R)
1 – 91250	0% ya mbuelo dzi no thela (R)
91251 - 365 000	7% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 91250
365 001- 550 000	19 163 + 21% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 365 000
550 001 na u fhira	58 013 + 27% ya mbuelo dzi no thela dzi no fhira 550 000

MBUELOGUMOFULU DZA MUTHELO WA BINDU LITUKU

Minwaha ya tḥaṭḥuvho ine ya khou fhela vhukati ha 22 Lambamai u swika 30 Tḥafamuhwe 2023

Mbuelogumofulu dzi no thela (R)	Phimo ya Muthelo (R)
1 - 335 000	0% ya mbuelogumofulu dzi no thela
335 001 - 500 000	1% ya mbuelogumofulu dzi no thela dzi no 335 000
500 001 - 750 000	1 650 + 2% ya mbuelogumofulu dzi no thela dzi no 500 000
750 001 na u fhira	6 650 + 3% ya mbuelogumofulu dzi no thela dzi no 750 000

MUTHELO WO DI SENDEKAHO NGA HUNE MUTHU A DZULA HONE

- Vhadzulapo vha thelisiwa u ya nga mbuelo dzavho u bva lifhasini loṭṭhe, ho sedzwa vho na u vhetshelwa thungo kha zwiṇwe zwithu. Mulayo nga u angaredza uri mithelo ya mbuelo dza mashangoḍavha yo wanalaho kha zwiko zwa mbulelo dza mashangoḍavha i a tendelwa sa mbilo dza mithelo i no badelwa

Afrika Tshipembe. Nahone hezwi zwi shumiswa kha vhathu, khamphani, khamphaninyandano, thirasiti na ndaka dza mufu.

MITHELO KHA MBUELO YA MASHELENI

Mbuelo dza masheleni kha thundu dzo bviswaho dzi a katelwa kha mbuelo dzi no thela.

Phimo vhukuma khulwanesa ya muthelo:

Muthu ene muṅe	18%
na thirasiti dzo khetheaho	
Dzi khamphani	22.4% (u ḑo fhungudzwa u ya kha 21.6%)
Dziṅwe thirasiti	36%

U bviswa ha thundu hu nga vhangwa nga zwiitei zwi no katela, thengiso, ndambedzo, u tshintshana, ndozwo, lufu na u pfuluwa. Izwi zwi tevhelaho ndi zwiṅwe zwa zwo tiwaho zwi sa katelwi:

- R2 million yo waniwaho kana u luzwa musi hu tshi khou bviswa thundu kha vhupo ha mutheo ha u dzula
- thundu dzine dza shumiswa nga muthu ene muṅe
- mbuelo dza u notha
- mbadelo dza pholisi dza tshifhinga tshilapfu dza ndindakhombo dza vhukuma
- u vhetshelwa thungo lwa ṅwaha kha mbuelo dza masheleni dzo waniwaho, kana dzo xelaho dza R40 000 zwi ṅetshedzwa kha muthu kana thirasiti dzo khetheaho.
- U vhetshelwa thungo ha mbuelo dza mabindu maṅku dza R1.8 million kha muthu ene muṅe (ane a vha na funwaho ine ya swika 55), na u bviswa ha thundu kha bindu luṅku ḽi na ndeme i sa fhiri R10 million.

- Nga nḡa ha u vhetshelwa thungo ha ṅwaha, u vhetshelwa thungo hu no ṅewa vhathu ndi R300 000 nga ṅwaha we vha lovha ngawo.

MUTHELO WA MBADELAMIKOVHE

- Muthelo wa mbadelamikovhe ndi muthelo wa u fhedzisela kha mbadelamikovhe kha phimo ya 20%, yo badelwaho nga khamphani dzapo na dza mashangoḡavha u ya nga mikovhe i re hone kha mutevhe wa JSE kana maraga wo ḡi ṅwalisaho Afrika Tshipembe. Mbadelamikovhe a dzi theli arali muwanambuelo ya mikovhe i khamphani ya Afrika Tshipembe, tshikwama tsha u notha, kana muthu ane ha katelwi kha u thela. Muwanambuelo dza mbadelamikovhe a si mudzulapo a nga vhuelwa nga u fhungudzelwa phimo dza muthelo kha nyimele dzi si gathi. Muthelo u tea u farwa nga dzikhamphani dzi no khou badela mbadelamikovhe dzi no thela kana nga mazhendedzi o ḡi ṅwalisaho arali mbadelamikovhe dzi si ho kha mutevhe wa mikovhe. Zwi a konadzea u badela muthelo wa mbadelamikovhe nga dziṅwe ṅḡila (hu si tshelede) nahone u tea u badelwa nga khamphani ine ya ṅana na u badela mbadelamikovhe.

DZIṆWE NḡILA DZA U FARA MITHELO

Kha nyimele dzi si gathi, phimo ya muthelo yo tiwaho i nga fhungudzwa ho sedzwa ndangano ya zwamuthelo na shango ḡine muthu a si mudzulapo a bva khalo.

Dziroyalḡithi

- Muthelo wa u fhedzisela , u re kha phimo ya 15% u theliwa kha mbadelo guṅe dza royalḡithi dzi no bva kha tshiko tsha Afrika Tshipembe dze dza badelwa muthu a si mudzulapo.

Nzwalelo

- Muthelo wa u fhedzisela, u re kha phimo ya 15% u theliwa nzwalelo dzo wanaho u bva kha tshiko tsha Afrika Tshipembe dzine dza khou badelwa muthu a si mudzulapo. Nzwalelo dzi

khou bva kha masia a muvhuso wa Afrika Tshipembe, bannga, kana arali tshikolodo tshi kha mutevhe wa maraga u no ðivhea a dzi theli arali.

Vhumvumvusi na vhatambi vha mitambo vha mashangoðavha

- Muthelo wa u fhedzisela, kha phimo ya 15% u theliswa kha mbadelo guṭe dzine dza khou badelwa vhathu vha si vhadzulapo, kha zwithu zwe vha ita Afrika Tshipembe sa vhumvumvusi kana vhatambi vha mitambo.

U bviswa ha ndaka dzine dza tshimbidzea

- Muthelo wa zwenezwo u si wa muholo u ya fariwa ho imelwa murengisi wa ndaka dzi no tshimbidzea Afrika Tshipembe ane a si vhe mudzulapo, u itela u badela pfanelo dza muthelo dzo ðowealeho dza muthu a si mudzulapo. Muthelo une wa nga fariwa u bva kha mbadelo u ya kha muthu a si mudzulapo u kha phimo ya 7.5% wa muthu ene muṇe ane a si vhe mudzulapo, 10% kha khamphani ya mashango davha, na 15% kha thirasiti ya mashangoðavha ine ya khou rengisa ndaka ine ya tshimbidzea.

MIṆWE MITHELO YA NYINGATHENGO NA DZIḽEVI

Muthelonyingwa kha Mutengo (VAT)

VAT i theliswa kha phimo yo linganyiswaho ya 15% kha thundu na kha tshumelo zwo ṇetshedzwaho nga vharengisi vho ḽi ṇwalisaho.

Murengisi ane a ita thengiso i no thela i no paḽa R 1million nga ṇwaha, u tea u ḽiṇwalisela u badela VAT. Murengisi ane a ita thengiso i no fhira R50 000, fhedzi i sa fhiri R1 million nga ṇwaha, a nga ita khumbelo arali a tshi khou funa (o tou ḽinangela) ya u badela VAT. Vhaṇwe vharengisi a vha theli tshithu nahone vho vhetshelwa thungo kha u badela VAT.

Muthelo wa tsudzuluso (pfukisa) Ndaka

Muthelo wa tsudzuluso ya ndaka u badelwa kha phimo dzi tevhelaho kha thengiselano dzi sa badeli VAT:

U wana ndaka nga muthu muñwe na muñwe

Ndeme ya ndaka (R)	Phimo (R)
1 – 1 000 000	0%
1 000 001 – 1 375 000	3% ya ndeme i no fhira R1 000 000
1 375 001 – 1 925 000	R11 250 + 6% ya ndeme i no fhira R 1 375 000
1 925 001 – 2 475 000	R44 250 + 8% ya ndeme i no fhira R 1 925 000
2 475 001 – 11 000 000	R88 250 +11% ya ndeme i no fhira R2 475 000
11 000 001 and above	R1 026 000 + 13% ya ndeme i no fhira R11 000 000

Muthelo wa Ifa

- Muthelo wa ifa u theliswa ndaka ya vhadzulapo na kha ndaka dza Afrika Tshipembe dza vathu vha si vhadzulapo vha dzi re fhasi ha tshikalo tsho tendelwaho tsha muṭuso. Muthelo u theliswa u ya nga ndeme ya muthelo ya ifa, kha phimo ya 20%, kha R30 million ya u thoma, na kha phimo ya 25% kha ndaka i no fhira R30 million
- Hu a tendelwa u itwa muṭuso wa mutheo wa R3.5 million musi hu tshi kha ḡi anganywa zwine ifa ḡa nga vha ḡi tshi khou koloda ho sedzwa muthelo wa ndaka, khathihi na muṭuso u itela zwikolodo, ndambedzo kha madzangano a tshitshavha ane a vhuvelwa, na ndaka ine ya tea u fhiwa mufarisi ane a kha dzi tshila.

Muthelo wa ndambedzo

- Muthelo wa ndambedzo u theliswa kha muthelo tetshelwa wa 20% wa ndeme yoṭhe ya ndaka yo lambedzwaho u bva 1 Ṭhafamuhwe 2018 nahone ya vha i sa fhiri R30 million, hafhu nga 25% kha ndaka ya ndeme ya ndaka yo yoṭhe yo lambedzwaho u bva 1 Ṭhafamuhwe 2018 i no fhira R30 million.
- R100 000 ya u thoma kha ndaka yo lambedzwaho nga muthu kha ṇwaha muthihi muñwe na muñwe a i theli muthelo wa ndambedzo.

- Ho sedzwa mutheli ane a si vhe muthu ene muṅe, u sa theliswa ha ndambedzo hu itwa fhedzi kha mpho zwadzo dzine ṭhanganyelo yoṭhe a i fhiri R10 000 nga ṅwaha.
- Muthelo wa ndambedzo a u thelisi ho sedzwa u ṅetshedzana vhukati ha vhafarisi, zwigwada zwa khamphani Afrika Tshipembe na ndambedzo kha madzangano ane a vhuyelwa a tshitshavha.

Muthelo wa tsudzuluso ya Mikovhe

- Muthelo wa phimo ya 0.25% u a thelisi musi hu tshi khou sudzuluswa mikovhe yo ḡṅwalisaho na i songo ḡṅwalisaho. Mikovhe i katela mikovhe kha dzikhamphani khathihi na tshipiḡa tsha mukovhe wa khamphaninyandano.

Muthelo wa u Endela Mashangodavha nga Bufho

- R190 nga munameli ane a khou ṭuwa nga bufho ḡa mashangodavha, hu so ngo katelwa Botswana, Lesotho, Namibia na eSwatini, ane muthelo ndi R100.

Muthelo wa Mveledziso ya Vhukoni

Muthelo wa mveledziso ya vhukoni u badelwa nga mutholi kha phimo ya 1% ya muholo guṭe une wa badelwa mushumi. Vhashumi vhane vha badelwa muholo wa ṅwaha u re fhasi ha R500 000 a vha badeli Muthelo wa Mveledziso ya Vhukoni.

Lweṭolweṭo lwa Ndindakhombo ya u Fhelelwa nga Mushumo

- Lweṭolweṭo lwa ndindakhombo dza u fhelelwa nga mushumo lu badelwa ṅwedzi nga ṅwedzi nga vhatholi, kha mutheo wa 1% u no badelwa nga mushumi na 1% i no badelwa nga mutholi, ho sedzwa muholo wa mushumi u re fhasi ha tshikalo tsho tiwaho.
- Vhatholi vhane a vho ngo ḡṅwaliswa u badela PAYE kana SOL vha tea u ita lweṭolweṭo kha Khomishinari wa zwa Ndindakhombo ya u Fhelelwa nga Mushumo

Phimo ya nzwalelo (u bva 1 Luhuhli 2022	Phimo
Mbuelonyingwa- khadzimiso i si na nzwalelo kana ya nzwalelo dzi re fhasi(phimo ya tshiofisi)	5% nga n'waha
Phimo ya nzwalelo (u bva 1 Thafamuhwe 2022)	Phimo
U lenga kana u badela muthelo u re fhasi ha wo teaho	7.25% nga n'waha
U badelwa murahu mbadelo dze dza badelwa dzi nnzhi dza muthelo wa zwenezwo u si wa muholo fhedzi	3.25% nga n'waha
U vhuselwa murahu ha muthelo nga murahu ha u kunda kha khatululo, hune SARS yo tendelana na tsheo	7.25% nga n'waha
U badelwa murahu ha VAT nga murahu ha tshifhinga tsho randelwaho	7.25% nga n'waha
U lenga u badela VAT	7.25% nga n'waha
Vhuthelisazwitungwa na Muingatengo	7.25% nga n'waha

Mavhalaanngwe A MUGAGANYAGWAMA

Nyawedzo kha muthelo nga u dzudzanya khethekanyo ya muthelo wa mbuelo wa muthu na mbadelamurahu u itela inifulesheni



U fhungudza phimo ya muthelo wa mbuelo wa dzikhamphani u ya kha phesenthe dza 27 kha n'waha wa muthelo u no khou fhela nga kana wa nga murahu ha dzi 31 Thafamuhwe 2023



Nyengedzedzo i re vhukati ha phesenthe dza 4.5 na 6.5 muthelo wa zwibveledzwakhungamuthelo kha halwa na fola



A hu na tshanduko kha levi nga u angaredza ya zwivhaswa na ya tshikwama tsha ndindakhombobadani



U engedzedzwa ha mbuelo dza n'wedzi kha vhatholi vha re nga fhasi ha gavhelo la muthelo wa zwamushumo nga phesenthe dza 50



Levi ya thuthusedzo ya zwamutakalo kha zwinwiwa yo engedzwa nga phesenthe ya 0.1 zwino ndi 2.31 phesenthe nga gireme ya swigiri u bva 1 Lambamai 2022



Levi ya bege ya pulasitiki (tshekasi) yo engedzwa nga senthe dza 3 zwino ndi 23 nga bege u bva dzi 1 dza Lambamai 2022

